

La protecció dels hàbitats i de la natura a la Unió Europea

Text de Josep Vigo,
Jordi Carreras,
Albert Ferré
Centre Especial de Recerca
de Biodiversitat Vegetal.
Universitat de Barcelona

Figura 1. Poblaments d'*Equisetum fluviatile* a la Bassa Nera (Vall d'Aran) [hàbitat 53.147]. A. Ferré

L'Europa unida i la natura.

Una de les preocupacions més primerenques de la Unió Europea (ja abans que aquest nom substituís el de Comunitat Europea) va ser la preservació del seu patrimoni natural. Per això, ja l'any 1988 es va endegar un programa, anomenat CORINE (Coordinació de la informació sobre el medi natural), que perseguia tres objectius bàsics, a implantar de manera successiva:

- a) Fer un inventari del patrimoni natural europeu, és a dir, dels éssers vius (bàsicament plantes i animals) i, més particularment, dels ambients naturals existents en el territori.
- b) Determinar quins components d'aquest patrimoni s'havien de considerar dignes de protecció especial, donades la seva significació, la seva raresa o la seva fragilitat.
- c) Promoure l'establiment d'una xarxa territorial d'àrees que calia conservar, basant-se en la importància i l'originalitat dels ambients i en la presència d'espècies amenaçades, xarxa que va ser designada com a Natura 2000.

L'inventari dels ambients naturals va portar a establir-ne un catàleg i a publicar-lo, l'any 1991, sota el nom de *CORINE biotopes manual. Habitats of the European Community* (Manual CORINE dels biòtops. Els hàbitats de la Comunitat Europea). Poc més tard, el 1992, es va promulgar una disposició oficial (Directiva Hàbitats, sobre la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i la flora salvatges) que posa els fonaments per a la creació de l'esmentada xarxa. Aquesta directiva, ampliada amb una altra del 1997, inclou llistes de plantes i d'animals que han de ser protegits, i en un annex específic, una relació dels grups d'ambients considerats especialment interessants, anomenats Tipus d'Hàbitats d'Interès Comunitari (HIC).

El Manual CORINE i els hàbitats.

L'any 2004, abans de la penúltima ampliació de la Unió Europea (abreujadament, UE) a 25 països, l'esmentat manual comprenia, en números rodons, 1989 hàbitats.

La incorporació d'altres estats obligarà a augmentar aquest catàleg per tal d'incloure-hi noves unitats, cosa que encara resta pendent.

Figura 2. Salzedes del pla de Salito (Pallars Sobirà) [hàbitat 44.1412]. A. Ferré

Cal especificar que el terme hàbitat (o biòtop), en aquest context, no s'aplica exclusivament a un ambient concret, sinó a una porció qualsevol de la biosfera dotada d'unes característiques particulars, és a dir, a la suma de l'ambient físic i els components vius (plantes, animals i comunitats biològiques) que hi habiten. La definició exacta que en dóna el manual és la d'una àrea de terra ferma o una massa d'aigua que constitueix una unitat ecològica d'importància per a la Comunitat (llegiu UE) amb vista a la protecció de la natura. Els hàbitats classificats amb cura i tractats amb més detall són, d'una banda, els naturals o quasinaturals, que corresponen a les formes originàries dels ecosistemes europeus i, de l'altra, els seminaturals (especialment els més estesos), que són producte d'una llarga història d'explotació del territori per part de l'home i els animals domèstics i que acullen una gran part de la fauna salvatge.

Identificació i definició dels hàbitats

Al Manual CORINE, la definició dels hàbitats es basa globalment en la composició i l'estructura de les comunitats naturals, l'ecologia i, si s'escau, el medi físic i la distribució geogràfica. Els hàbitats amb un component biològic poc evident o mal caracteritzat (com ara les pedrusques, les roques, les aigües marines...) són definits en principi pels trets físics i ecològics del medi. En canvi, quan el poblament biològic és clarament definible, com passa la majoria de vegades, es fa referència primordialment a l'estructura i a la composició de les comunitats naturals, sense deixar d'esmentar sovint altres característiques. Com a exemples, vegeu, els títols (adaptats al català) d'uns quants hàbitats, amb especificació de les característiques que els defineixen.

11.2418 Fons infralitorals rocosos, batuts per l'onatge i poc il·luminats [trets físics i ecològics]	42.113 Avetoses dels Pirineus interiors, acidòfiles [comunitat vegetal i característiques geogràfiques i ecològiques]
24.12 Regió fluvial de muntanya o de les truites [situació en el territori i organisme més característic]	53.33 Comunitats dominades per mansega, de vores d'aigua carbonàtiques o salabroses, de terra baixa [poblament vegetal, trets ecològics i situació geogràfica]
31.42 Neretars (matollars de neret), acidòfils, d'indrets ben innivats de l'alta muntanya [poblament vegetal i trets ecològics]	63.1 Congestes permanents o quasi [paràmetres físics i ecològics]
36.332 Gespets (prats de gesp) esglaonats, dels vessants solells, rostos, de l'alta muntanya pirinenca [poblament vegetal, trets ecològics i situació geogràfica]	82.32 Conreus herbacis extensius de secà, de terra baixa [poblament vegetal, condicions de cultiu i situació geogràfica]

Observeu que cada hàbitat és identificat mitjançant un número doble, derivat de la classificació decimal progressiva fixada oficialment. Hi ha set grups principals d'hàbitats, identificats amb un número d'una sola xifra (de l'1 al 8, llevat del 7).

L'adaptació del Manual CORINE al territori català. El manual genèric de la Unió Europea ha estat progressivament adaptat a la situació particular de cada país, entre els quals la Catalunya autònoma. La llista dels hàbitats de Catalunya comprèn en aquests moments 633 unitats, unes 438 de les quals (és a dir, el 69,2 %) coincideixen més o menys exactament amb les ja definides per aquell manual; les altres 195 hi han estat afegides per recollir els ambients particulars més importants del nostre país. Podeu consultar l'adaptació de la llista d'hàbitats de Catalunya al web del Departament de Medi Ambient i Habitatge.

Per tal de facilitar la interpretació i la identificació dels hàbitats per part de qualsevol persona interessada, i en primer lloc els tècnics ambientalistes i els gestors de la natura, s'ha elaborat un Manual dels Hàbitats de Catalunya, editat pel Departament de Medi Ambient i Habitatge.

El Manual dels Hàbitats de Catalunya

Està repartit en vuit petits volums, referents cadascun a determinats grups d'ambients. Heus ací els títols de cadascun, una breu indicació del seu contingut i l'any de publicació real o prevista:

Volum I. Introducció

[comentaris genèrics, estructura del manual, llistes d'hàbitats, glossari...]. 2006

Volum II. 1. Ambients litorals i salins

[mar, costes, terrenys poc o molt salins...]. 2008

Volum III. 2. Aigües continentals

[estanyes, basses, rius, vegetació aquàtica...]. 2008

Volum IV. 3. Vegetació arbustiva i herbàcia

(Vegetació arbustiva) [bosquines, matollars, brolles...]. 2007

Volum V. 3. Vegetació arbustiva i herbàcia

(Prats i pastures) [pastures, herbassars, jonqueres, prats de dall...]. 2007

Volum VI. 4. Boscos

[boscos de caducifolis, de coníferes, mixtos...]. 2006

Volum VII. 5. Molleres i aiguamolls

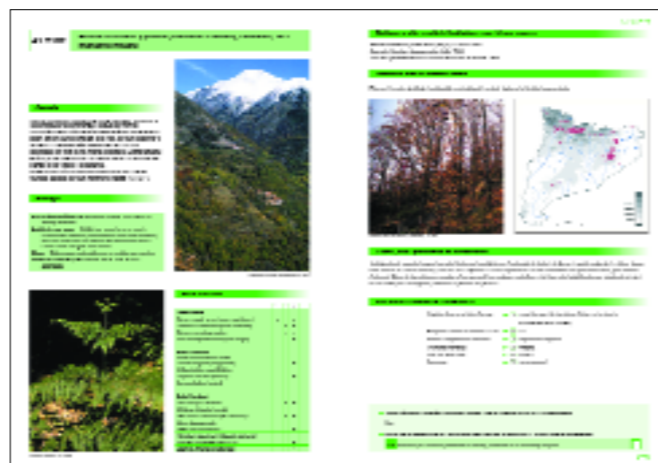
[torberes, mulladius, vores d'aigua...].

6. Roques, tarteres, glaceres, coves

[penyals i cingles, pedrusques, codines, congestes...]. 2006

Volum VIII. 8. Terres agrícoles i àrees antròpiques

[campes de conreu, plantacions, jardins, espais urbans, zones industrials...]. 2007

Aquest és el model genèric de descripció d'un hàbitat, adoptat en el manual. Està estructurat a manera de fitxa, a doble cara, i conté diversos apartats, amb explicacions molt resumides, però pretesament suficients per a reconèixer l'hàbitat. Externament al marc de la fitxa, i tot al voltant, s'especifica quina mena d'informació conté cada apartat.

Figura 3. Poblament de mansega a l'estany de Basturs (Pallars Jussà) [hàbitat 53.33]. A. Ferré

Paral·lelament a la descripció dels hàbitats de Catalunya, se n'ha fet la cartografia, amb una llegenda derivada de la llista esmentada, bé que, per mor de l'escala de representació (1:50.000), un xic més simplificada i sense els hàbitats que ocupen sempre superfícies poc extenses. Aquests mapes són també consultables a través del web del Departament de Medi Ambient i Habitatge i estan, a més, en procés de publicació a través de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

Els tipus d'hàbitats d'interès comunitari.

Com hem dit al principi, la Directiva Hàbitats va establir, amb vista a la preservació del patrimoni natural, una llista de grups d'ambients considerats especialment interessants que es van anomenar tipus d'Hàbitats d'Interès Comunitari (HIC). Aquestes unitats, designades mitjançant un títol propi i identificades amb un número de quatre xifres, no es corresponen directament amb els hàbitats del Manual CORINE, sinó que generalment n'apleguen uns quants de relacionats entre ells. Els més valuosos són qualificats oficialment com a HICs prioritaris. En el conjunt de la UE hi havia, el 2004, devers 160 d'aquests tipus d'hàbitats, dels quals uns 56 eren considerats prioritaris. A Catalunya, les xifres corresponents són de 94 HICs i 22 de prioritaris.

No pot estranyar que entre aquests tipus d'hàbitats interessants, n'hi hagi bastants de corresponents a ambients aquàtics o relacionats amb les aigües dolces, des d'algunes menes de rius, estanys, basses i aiguamolls (figura 1) fins a boscos de ribera, com ara vernedes, alberedes i salzedes (figura 2). Aquests ambients hi són inclosos, no solament per la seva singularitat (són poc o molt localitzats i amb un poblament biològic especial), sinó també per la seva fragilitat o per les amenaces que suporten. Com és sabut, l'aigua dolça va esdevenint, cada cop més, un bé escàs, de manera que l'explotació de corrents fluvials i masses d'aigua, aqüífers, fonts, molleres... va en augment, i al nostre país ja ha comportat la degradació o la destrucció dels hàbitats que els constitueixen o hi estan lligats

Figura 4. Tarteres amb julivert d'isard al peu de la canal del Cristall (serra de Cadí) [hàbitat 61.345]. A. Ferré

Algunes adreces electròniques interessants per a qui vulgui més informació

http://mediambient.gencat.net/cat/el_medi/habitats/inici.htm Web del Departament de Medi Ambient i Habitatge sobre els hàbitats de Catalunya: classificacions, llistes, fitxes descriptives, cartografia, documentació, hàbitats d'interès comunitari, etc.

<http://biodiversity-chm.eea.europa.eu/informati on/document> Versió original del CORINE biotopes manual i documentació complementària

http://mediambient.gencat.net/cat/el_medi/espais-naturals/Xarxa_Natura_2000.jsp Web de la xarxa Natura 2000 a Catalunya

<http://natura2000.espaces-naturels.fr/> Web dels hàbitats CORINE de la xarxa natura 2000 a França: adaptació del manual CORINE, notícies i novetats, documentació complementària

<http://www.nbn.org.uk/habitats> Diccionari dels hàbitats. Diverses classificacions dels hàbitats i les relacions entre elles

Altres hàbitats d'interès comunitari corresponen a fons marins rocosos, vegetació dels sòls salins o guixosos, matollars d'alta muntanya (figura 3), pastures sobre terreny calcinal, tarteres i roques (figura 4) i diverses menes de boscos, entre els quals fagedes, rebollars, alzinars, carrascars i pinedes.

Pel que fa als hàbitats prioritaris, a casa nostra tenim, per exemple: els alguers de posidònia, dels fons marins tous, tant productius i amb una tant alta biodiversitat; les fonts petrificants amb formació de tosca, massa sovint explotades innecessàriament; les formacions de mansega, de les vores d'aigües dures o salabroses, amenaçades com tota la vegetació aquàtica; les vernedes, refugi de moltes plantes de l'Europa humida, miserablement eliminades de molts riberals i rieres; les grevoledes, molt localitzades en fons canals i altres llocs ombrívols (figura 5), etc.

L'eficàcia de la normativa. A hores d'ara, la legislació europea concernent als hàbitats i als organismes vius està força ben establerta i ha estat, a més, complementada amb disposicions adoptades pels estats i pels territoris autònoms. L'existència d'aquestes normes oficials és una primera garantia (o una de darrera, segons com es miri) per endegar una gestió raonada i assenyada de la natura. Els plans d'infraestructures, les propostes urbanístiques, la gestió dels espais protegits... les han de tenir en compte. La xarxa Natura 2000, que s'ha dibuixat en els darrers anys, ha hagut de seguir les normes de la UE, i la mateixa Generalitat s'ha vist cominada, per exemple, a fer cas de la directiva per a la protecció dels ocells a l'hora de reservar espais a les planes seques interiors o a l'hora d'establir àrees prou extenses per a incloure-hi hàbitats d'interès comunitari.

La normativa oficial sobre la natura és, doncs, prou útil, si s'aplica de manera coherent. Com ho és la normativa sobre assistència sanitària, la regulació de convenis col·lectius... o, si voleu, el codi de circulació. Però no sembla gaire lògic que per a la gestió del medi ens hàgim de confiar únicament de la força coercitiva de les lleis. És encara més important que la població del territori sàpiga valorar el patrimoni natural en què es troba immersa (i de què forma part); i que assumeixi la necessitat de gestionar-lo correctament, és a dir, d'explotar-lo sense malmetre'l i de mirar de passar-lo íntegrament als qui vindran rere nostre. Els excursionistes, que són, per definició, amants del món natural i sensibles als seus valors, poden col·laborar en gran manera a fer-lo conèixer, estimar i respectar.

Figura 9. Grevoleda al fons de la canal del Migdia (Montserrat) [hàbitat 45.8]. A. Ferré